

Dr Milan Nešić

Fakultet za sport i turizam TIMS, Novi Sad

MOTIVACIONE DETERMINANTE KADROVA U KARATE SPORTU

1. UVOD

Karate, u prošlosti borilačka veština dalekog istoka i azijskih naroda, danas je, slobodno se može reći, veliki društveni fenomen. Od veštine koja je nekada imala svrhu da čoveku, prvenstveno, omogući ovladavanje odbrambenim tehnikama i znanjima radi očuvanja osnovne ljudske egzistencije - života, danas je postao veoma popularan borilački sport rasprostranjen u celom svetu. Sadržavajući sve atribute moderne sportske discipline, on je i kod nas privukao veliki broj mlađih. Prema raspoloživim podacima u procesu vežbanja karatea uključeno je nekoliko stotina hiljada sportista, oba pola i svih uzrasta.

Karate savez Vojvodine je jedna od strukovnih organizacija u karate sportu kod nas koja je u samom vrhu po svojoj organizovanosti i rezultatima. Iz karate klubova sa područja Vojvodine su potekli i aktuelni svetski prvaci, kao i klupski prvak Evrope u ženskoj konkurenciji. Veliki broj državnih prvaka, u svim uzrastima, potiče iz klubova sa područja Vojvodine, a ovaj Savez je i kreator novih oblika aktivnosti u karate sportu (školskih karate prvenstava, organizator Naučno-stručnih simpozijuma i sl.). Međutim i u ovoj organizaciji, tačnije njenim udruženim članicama (karate klubovima), postoje brojni problemi koji su karakteristični za sport u celini. Od nerešenog sistemskog statusa sportskih organizacija, njihovog finansiranja, kvaliteta stručnog kadra, sportskih objekata i načina njihovog korišćenja, preko neravnomerne zastupljenosti žena u radu karate organizacija (klubova), do nepostojanja jasne i jedinstvene razvojne strategije karate sporta u državi. Jedini resurs koji je neiscrpan i kvalitetan su vežbači, odnosno sportisti. Interesovanje dece za ovaj sport je izuzetno, tako da on polako preuzima na sebe, uslovno rečeno i funkciju ``bazičnog`` sporta.

Upravljački deo organizacije (menadžment klubova), u dosadašnjoj praksi, još uvek se, najvećim delom oslanja na rad i angažovanje trenera, koji su pored osnovne obaveze - organizovanja i vođenja trenažnog procesa, u velikoj meri angažovani i u organizovanju gotovo svih ostalih aktivnosti kluba. Ovo je kod većine klubova uslovljeno sledećim razlozima:

Treneri - Uglavnom su to nekadašnji karate takmičari i ``pioniri`` ovog sporta u svojim sredinama. S obzirom da dobro poznaju suštinu i problematiku karatea, njegove karakteristike i na osnovu njih, potrebe, pokazalo se da oni mogu najviše

``da vuku`` i daju doprinos u radu kluba. Takođe, kao nekadašnji takmičari imaju najveći motivacioni potencijal da sa ``svojim`` sportom nastave rad u određenoj sredini. S druge strane, karate je sport koji se može vežbati dugi niz godina, tako da vremenom on postaje i ``način života`` onih koji su se njime nekada ozbiljno bavili, te sada nastoje da svoje iskustvo i znanje prenesu mlađima. Isto tako, karate treneri su najčešće i inicijatori osnivanja klubova u pojedinim mestima, te i sa tog aspekta njihov uticaj u radu je, za sada, veći nego ostalih članova upravljačkog dela kluba.

Predsednici - Za ovu funkciju u klubovima najčešće se biraju ljudi iz neposredne životne sredine, koji su predstavnici ili vlasnici ekonomski jakih radnih organizacija, sponzora ili donatora kluba. Takođe, predsednici klubova u velikom broju slučajeva su i uticajne ličnosti iz lokalnog okruženja koji svojim autoritetom mogu da pomognu u razrešenju finansijskih problema kluba.

Sekretari - U praksi se pokazalo da se na ovoj funkciji u klubu najčešće pojavljuju roditelji nekog od sportista, ili, nekadašnji takmičari koji su prestali sa aktivnim bavljenjem karate sportom, a koji imaju afiniteta za administrativni i organizaciono-operativni rad. S obzirom na karakteristike rada sekretara kluba, nije mali broj primera da se u klubovima u ovoj ulozi pojavljuju i treneri.

Ostale funkcije - Zapaženo je da samo mali broj klubova u svom svakodnevnom radu i aktivnostima, u upravljačkom delu ima organizovane pojedince za rad na poslovima blagajnika, sportskog direktora, marketinga i sl. Razlozi za ovakvo stanje leže, prvenstveno, u karakteru karate sporta koji je još uvek izrazito amaterski sport, sport zaljubljenika i entuzijasta.

2. PRISTUPNI OKVIR PROBLEMA ISTRAŽIVANJA

Motivacija predstavlja vrlo složen proces koji često ispoljava karakter promenljivosti, tako da se mora posmatrati u svetu onih vrednosnih kriterijuma koji su dominirajući u našem društvu. Samim tim i u delatnostima koje se u njemu odvijaju, gde svoje značajno mesto svakako da ima i sport. Karate kao integralni deo sporta u celini, sasvim sigurno je podložan svim socijalnim promenama koje se u našem društvu odvijaju sve brže i dinamičnije. Delatnost u karate sportu, kao i bilo koju drugu radnu sferu čovekovog angažovanja, karakterišu procesi neposrednog ljudskog rada. U strukturi sportske karate delatnosti egzistiraju tri osnovna stratuma koji čine njegovu sociološku determinantu: 1) ljudi - kao nosioci sportske aktivnosti; 2) elementi same aktivnosti; 3) uslovi i pravila organizovanja.

Motivacija u karate sportu predstavlja pokretačku snagu koja značajno uslovljava ponašanje svih aktera, kako samih sportista, tako i ostalih, takođe, značajnih i neophodnih faktora od kojih zavisi krajnji ishod aktivnosti. Motivacija direktno utiče na efekte sportske aktivnosti koje su oличene u sportskom rezultatu. Celokupan sistem vođenja karate klubova usmeren je na motivisanost kadrovskog

potencijala koji je odgovoran za realizaciju postavljenih ciljeva. U ovakvom egzistencijalnom ambijentu razmatran je i problem koji se postavio pred ovo istraživanje, a odnosio se na utvrđivanje nekih motivacionih aspekata rada trenera i rukovodilaca klubova kao faktora menadžmenta u karate sportu.

Proučavanje motivacije navedenog ljudskog potencijala i njenog uticaja na radno angažovanje u sportskoj karate delatnosti, podrazumeva sagledavanje niza aspekata koji su bitni za ponašanje trenera i rukovodilaca klubova u sferi njihove aktivnosti vezane za karate sport. Drugim rečima, motivacione determinante mogu se posmatrati kao interes za specifičnu radnu motivaciju, dakle faktore koji organizuju, usmeravaju i određuju trajanje njihove radne aktivnosti u karate klubovima. Gledano sa opšteg aspekta menadžmenta, može se slobodno reći da su motivacija i menadžment u karate sportu dva nerazdvojna pojma, gde pristup motivaciji, način motivisanja pojedinaca i struktura motivacionog prostora, mogu da predstavljaju odrednicu za kvalitet i stepen organizovanosti samog menadžmenta, kao i njegov dominantni uticaj u postizanju organizacionih ciljeva. Razumevanje motivacije i detekcija njenih pojedinih aspekata može poslužiti kao značajan instrument za razumevanje ponašanja u karate organizacijama, za predviđanje efekata određene menadžerske aktivnosti, kao i za usmeravanje ponašanja pojedinaca ili grupa u pravcu postizanja što boljih organizacionih i individualnih ciljeva.

3. PREGLED ISTRAŽIVANJA

U okviru šire obavljenog istraživanja na području AP Vojvodine, čiji je predmet bio proučavanje i identifikacija motivacionih dispozicija koje značajno utiču na radno angažovanje trenera i drugih rukovodećih kadrova u karateu, jedan od segmenata se odnosio i na utvrđivanje motivacione strukture u manifestnom i latentnom prostoru.

Uzorak ispitanika je imao karakter namernog, s obzirom da su odabrani karate klubovi koji pripadaju organizacionoj strukturi Karate saveza Vojvodine i uzet iz populacije sportskih stručnjaka i rukovodilaca koji aktivno deluju u karate sportu, odnosno uključeni su u proces vođenja klubova. Istraživanjem je obuhvaćeno ukupno 170 ispitanika, oba pola, od čega 80 karate trenera i 90 rukovodilaca karate klubova. U istraživanju su učestvovala 53 kluba iz 40 naseljenih mesta u Vojvodini, koji prema organizaciono-teritorijalnom ustrojstvu Karate saveza Vojvodine pripadaju regionima: Severna Bačka, Južna Bačka, Srem, Severni Banat i Južni Banat.

Izborom deset najkarakterističnijih socijalnih motiva, koji su obuhvatili prostor opštih i posebnih motivacionih dispozicija, primenom odgovarajućeg instrumentarija, kod ispitanika u celini je utvrđena struktura preferencije motiva koji ih opredeljuju za aktiviranje u radu karate klubova. Na ovaj način sagledan manifestni prostor motivacije, pokazao je da se motivi kod trenera i rukovodilaca karate

klubova kao osnovnog ljudskog resursa sportskog menadžmenta, mogu grupisati u tri opšte celine. **Prvu** karakterišu motivi koji su kod ispitanika imali najveći značaj: *motiv zdravlja, motiv druženja, motiv postignuća i motiv povezanosti sa grupom*. U **drugoj** grupi su se ispoljili motivi: *sposobnosti, odlučivanja, lične afirmacije i samoaktuelizacije*. **Treću** grupu, sa najslabije izraženim stepenom opredeljenja, formiraju: *motiv životnog stila i motiv sticanja*. Može se konstatovati da u pogledu motivacije ispitanike, u prvom redu, karakterišu motivi opšteg određenja (zdravstveno-telesnih potreba i gregarno-afiliativnog tipa), ali i pojedini posebni motivi, koji su u manifestnom ispoljavanju visoko rangirani, što se prvenstveno odnosi na motiv postignuća. Najmanju izraženost pokazali su motivi koji se odnose na životni stil i sticanje. Oni veoma upečatljivo ukazuju na trenutno stanje društvenih okolnosti u kojima egzistira karate sport, a time i njegov menadžment.

Imajući u vidu značaj uloga koje u okviru klupskega menadžmenta ostvaruju treneri i rukovodioci, njihova motivaciona struktura u manifestnom prostoru ispoljila je određene razlike. U odnosu na utvrđene frekvencije u odgovorima kod obe grupe ispitanika (sada posmatrani kao subuzorci) u strukturi manifestnog prostora motivacije, izdvojile su se četiri grupacije motiva:

Prva grupa: treneri	- zdravlje, postignuće
rukovodioci	- zdravlje, druženje i povezanost sa grupom
Druga grupa: treneri	- povezanost sa grupom, sposobnost i druženje
rukovodioci	- postignuće i sposobnost
Treća grupa: treneri	- lična afirmacija, odlučivanje i samoaktuelizacija
rukovodioci	- odlučivanje, lična afirmacija i samoaktuelizacija
Četvrta grupa: treneri	- životni stil i sticanje
rukovodioci	- životni stil i sticanje

Motivi koji imaju najsnažnije dejstvo u motivacionoj strukturi pokazali su svoju značajnu različitost u ispoljavanju kod trenera u odnosu na rukovodioca. To je iskazano kroz ispoljavanje motiva u prvoj i drugoj grupaciji. Nesporno je da se motiv zdravlja pojavljuje kod oba subuzorka kao najizrazitiji i da tu razlike nisu značajne. Međutim ono što značajno razlikuje motivacioni prostor trenera u odnosu na rukovodioca je u ispoljavanju motiva postignuća. Kao jedan od najvažnijih u grupi posebnih socijalnih motiva, manifestuje se stalnom željom da se postigne uspeh, dosegne određeni nivo rezultata i kvaliteta u radu, odnosno da se prevaziđu postojeći standardi koji su utvrđeni kao merila vrednosti u karate sportu. Kod trenera je on, u ovom slučaju, visoko izražen i predstavlja značajnu motivacionu komponentu za rad u karate klubovima. Ogleda se, prvenstveno, u kooperativnom odnosu i zavisnosti od sportskih rezultata karate sportista sa kojima treneri rade. Dakle, orijentacija na veće postignuće sportista, istovremeno predstavlja i motivator za veće angažovanje trenera u njihovoj obuci i pripremi za takmičenja, te postizanje sve boljih rezultata. Dalje, uspešan trener je i stožer u karate organizacijama oko kojeg se odvija gotovo sav sportski i organizacioni život kluba. Uspešan trener,

sa visokim sportskim rezultatima podrazumeva i uspešan karate klub. Kada je reč o rukovodicima klubova, pokazalo se da njihov motivacioni pokretač visokog intenziteta i ranga nije postignuće, već grupa motiva afilijativno-gregarnog karaktera (druženje i povezanost sa grupom). Cinjenica je da rukovodioci klubova u najvećem broju slučajeva ne učestvuju u trenažnom procesu i nemaju toliki stepen odgovornosti za uspeh sportista na takmičenjima. Iz prakse je poznato da se na ovim funkcijama uglavnom nalaze, ili uspešni privrednici i poslovni ljudi, kao i autorativni pojedinci iz društveno-političkog okruženja kluba (lokalne samouprave), koji su svoje ambicije i potrebe za postignućem ostvarili van karate sporta. U svom angažovanju kroz upravljanje i vođenje karate organizacije, oni traže zadovoljenje svojih potreba za druženjem, socijalnim kontaktima i zadovoljstva pripadnošću određenoj uspešnoj grupi koju sačinjavaju mladi i sposobni ljudi. Drugi deo strukture manifestnog prostora motivacije kod oba subuzorka uglavnom pokazuje sličnosti. To je posebno uočljivo kod motiva sa najslabije izraženim intenzitetom, životnog stila i sticanja, koji su kod obe podgrupe izuzetno nisko vrednovani. Može se zaključiti da životni stil (modni trend, način života koji preporučuje istočnjačka filozofija i sl.) kao i sticanje (u smislu novčane i materijalne dobiti) nisu adekvatni motivatori, bar za sada, da bi se pojedinci odlučili da rade u procesu menadžmenta u karate sportu (organizaciji, upravljanju i rukovođenju karate organizacijama).

Na osnovu detektovanog manifestnog prostora faktorskom analizom utvrđen je generalni latentni prostor motivacije uzorka u celini (predstavlja klupski menadžment u karate sportu na području Vojvodine), koji karakterišu tri izdvojena relativno nezavisna faktora i objašnjavaju 61,657% ukupne varijanse. Na osnovu prirode motiva koji ih formiraju mogu se označiti kao:

I Faktor individualnog napretka i unapređenja (<i>zdravlje, postignuće, samoaktuelizacija i lična afirmacija</i>)	(31,039% z.v.)
II Faktor životno-ekonomskih mogućnosti (<i>životni stil, odlučivanje, sposobnost, sticanje</i>)	(18,460% z.v.)
III Faktor izraženih potreba za društvenim kontaktima (<i>povezanost sa grupom, druženje</i>)	(12,158% z.v.)

Izdvojeni faktori upućuju na zaključak da je za uključivanje u rad menadžmenta u karate sportu, u prvom redu značajno zadovoljenje potreba kroz autentične i lične motive, koji se odnose na očuvanje zdravlja (bilo telesnog ili "duhovnog"), realizacije postignuća u radu, samoaktuelizacije i lične afirmacije u društvu putem odabrane delatnosti u karateu. Takođe kroz obavljanje određenih menadžerskih funkcija pojedinci kroz ovaj sport realizuju svoje potrebe u ispoljavanju sposobnosti, određenog životnog stila, materijalne satisfakcije za uložen rad, kao i ostvarivanje aktivnih društvenih kontakata u specifičnom ambijentu kakav je sport u celini.

Latentni prostor motivacije kod **trenera** pokazao je određene razlike, kako u odnosu na generalnu strukturu, tako i u odnosu na rukovodioce kao subuzorak.

Karakteriše ga izdvojenost četiri relativno nezavisna faktora, koji objašnjavaju 75,537% ukupne varijanse:

I Faktor individualnog napretka i unapređenja (<i>zdravlje, postignuće, samoaktuelizacija</i>)	(37,448% z.v.)
II Faktor životno- ekonomskih potreba (<i>sticanje, životni stil</i>)	(16,896% z.v.)
III Faktor socijalnih kontakata (<i>povezanost sa grupom, druženje, sposobnost</i>)	(11,148% z.v.)
IV Faktor društvene uloge (<i>odlučivanje, lična afirmacija</i>)	(10,045% z.v.)

Na osnovu ovoga se može konstatovati da treneri kroz rad u karate sportu, u prvom redu, nastoje da zadovolje potrebe za očuvanjem zdravlja, postignućem i samoaktuelizacijom, dakle ispolje svoje autentične vrednosti kao stručnjaci u ovoj oblasti, sa čime je povezana i njihova društvena uloga.

Rukovodioci klubova kao subuzorak u delu istraživanja koji se odnosio na motivacionu strukturu iskazao je različitosti u odnosu na trenere, što se projektovalo na strukturu njihovog latentnog prostora motivacije. Mada su i kod njih izdvojena četiri relativno nezavisna faktora, koji objašnjavaju 70,281% zajedničke varijanse, raspored manifestacionih varijabli unutar faktora ispoljio je određene različitosti. Izdvojeni faktori kod rukovodilaca klubova odnose se na:

I Faktor lične afirmacije i napretka (<i>lična afirmacija, zdravlje, sposobnost</i>)	(27,820% z.v.)
II Faktor životnog stila (<i>životni stil, odlučivanje</i>)	(16,858% z.v.)
III Faktor samooštarenja (<i>samoaktuelizacija, povezanost sa grupom, sticanje</i>)	(15,302% z.v.)
IV Faktor postignuća (<i>postignuće, druženje</i>)	(10,301% z.v.)

Kod rukovodilaca karate klubova, koji bi trebalo da predstavljaju menadžere najvišeg nivoa, u prvom redu je prisutna potreba da se kroz rad u karate sportu zadovoljavaju motivi lične afirmacije, zdravlja i sposobnosti. Takođe se u visoko izražene motive u latentnoj strukturi mogu svrstati i životni stil i odlučivanje. Kroz treći faktor, kao motive nižeg stepena izraženosti kod rukovodilaca egzistiraju samoaktuelizacija i povezanost sa grupom, odnosno sticanje, dok se na samom začelju kao pokretači na aktivnost u karateu pojavljuju postignuće i druženje.

4. ZAKLJUČAK

Sa stanovišta obavljenog istraživanja karate sport, posmatran kroz celinu njegove sociološke determinisanosti, imao je u centru svog interesovanja ljudske potencijale koji su odgovorni za njegovo kompleksno funkcionisanje. Drugim rečima

karate sport je razmatran iz ugla egzistencije i funkcionalnosti sportskog menadžmenta, kao jedinstvenog sistema vođenja poslovanja u ovoj sportskoj grani. Kao i za svaku drugu radnu delatnost, tako je i za angažovanje navedenog menadžerskog karate potencijala, od velikog značaja utvrđivanje i pozicioniranje njihovih pojedinih potreba koje ih pokreću na rad i aktivnosti baš u ovoj sportskoj grani. Sigurno je, s toga, da se među najznačajnijim pokretačima na aktivnost mogu smatrati motivi i stavovi. Proučavanje motivacije ljudskih resursa u karate menadžmentu i njenog uticaja na radno angažovanje u ovoj delatnosti, podrazumeva sagledavanje niza aspekata koji su bitni za ponašanje trenera i rukovodilaca karate klubova u sferi njihove aktivnosti vezane za karate sport. Drugim rečima, motivacione determinante trenera i rukovodilaca mogu se posmatrati kao interes za specifičnu radnu motivaciju, dakle faktore koji organizuju, usmeravaju i određuju trajanje njihove radne aktivnosti u karate klubovima.

Kao i neke druge psihološke dispozicije ličnosti, tako se ni motivacija ne može neposredno meriti. O njoj se zaključuje na osnovu ponašanja, nivoa zalaganja, istrajnosti i smera takvog ponašanja, što u krajnjem dometu stvara određeni rezultat. Kada je reč o radnoj aktivnosti (u ovom slučaju karate sportu) rezultat se ogleda u radnoj uspešnosti. Posmatrano sa aspekta sportskih menadžera motivacija predstavlja aktivnost koja stvara pretpostavke da pojedinci ispolje težnju za ostvarenje postavljenih ciljeva. Tačnije, motivacija je ulaganje napora da se postignu rezultati.

U strukturi motivacije ispitanika motiv postignuća se pokazao kao veoma značajna dispozicija motivacionog prostora, posebno kod karate trenera, kao bitnog, ako ne i trenutno najznačajnijeg resursa menadžmenta u karate klubovima. U celni gledano ovaj motiv je pokazao visok intenzitet prisutnosti, što se može tumačiti i u svetlu potvrđivanja teorijskih postavki da je u sportskoj delatnosti ovo jedan od najvažnijih motivacionih faktora. Drugim rečima, bez visoko pozicioniranog motiva postignuća u sportskim aktivnostima, a time i u karate sportu, bez obzira na ulogu i funkciju koju pojedinac u ovom procesu obavlja, ne mogu se postizati najviši sportski (radni) rezultati, što u suštini predstavlja osnovni cilj u sportu.

Istraživanje koje je sprovedeno u navedenom društveno-sportskom okruženju, na stepenu njegove trenutne organizovanosti i radne egzistencije, može se smatrati pokretačkim impulsom u nastojanjima da se sveobuhvatnije razmotre i analiziraju procesi koji u karate sportu predstavljaju odrednicu za njegov dalji razvoj. Motivacioni prostor kadrova u karate sportu, kao bitna individualna karakteristika ljudskog potencijala koji je odgovoran za stvaranje uslova u kojima će se odvijati sportske karate aktivnosti, kao i drugi procesi sa njima povezani, treba da je opределjen kao značajna početna stanica u proučavanju pojava vezanih za organizacione tendencije u ovom sportu.

5. LITERATURA

1. Bahtijarević-Šiber, F. (1999.): ``Menadžment ljudskih potencijala'', Golden marketing, Zagreb;
2. Dunderović, R.(2004): ``Osnovi psihologije menadžmenta'', Fakultet za menadžment, Novi Sad;
3. Đurić, D.(1984): ``Motivi i stavovi studenata prema fizičkom vaspitanju i sportu'', II kongres pedagoga fizičke kulture Jugoslavije, Zagreb;
4. Evans, M.(1978): ``Motivacija'', Nolit, Beograd;
5. Lazarević, Lj.(1981): ``Struktura motivacije kod sportista'', doktorska disertacija, Fakultet fizičke kulture, Beograd;
6. Maslov, A.(1982): ``Motivacija i ličnost'', Nolit, Beograd;
7. Maslov, A.(2004): ``Psihologija u menadžmentu'', Adižes, Novi Sad;
8. Nešić, M.(2003): ``Motivacioni aspekti sporta'', Logos, Bačka Palanka;
9. Nešić, M.(2005): ``Motivaciona struktura trenera i rukovodilaca kao faktor menadžmenta u karate sportu'', doktorska disertacija, Fakultet za menadžment, Novi Sad;
10. Ristić, D.(2003): ``Osnovi menadžmenta'', Fakultet za menadžment, Novi Sad;
11. Rot, N. (1980): ``Osnovi socijalne psihologije'', Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd;
12. Tepavčević, S., Nešić, M.(2000): ``Kadrovi u karate sportu'', Naučno-stručni simpozijum, Novi Sad;
13. Havelka, N., Kuzmanović, B., Popović, D.(1998): ``Metode i tehnike socijalnopsiholoških istraživanja'', Centar za primenjenu psihologiju, Beograd;

MOTIVATIONAL DETERMINANTS OF MANAGERS IN KARATE

Karate, like any other area of human activity, is characterized by processes of direct human involvement. Karate rests on three pillars that determine its sociological aspect: people- as doers of the activity, elements of the activity, conditions and rules of karate as a sport.

Motivation is a very complex process that, more often than not, is of changeable nature, and therefore needs to be observed in the light of all those value criteria that are dominant in our society. Karate, as an integral part of the social system, undoubtedly complies with all existing value criteria.

Taking into consideration the..... complexity, and the speed of social changes in our country, we think it is of vital importance to commence, within this particular sport, determining those factors that are important for qualitative following of all the processes resulting from the period of transition. Studying motivation as one of the most significant factors of human activity implies and includes a number of aspects that have an impact on this activity to a greater or lesser degree. Since a sports activity mainly involves a very delicate resource-a young sports person, motivation for performing an activity within the field of sport can be crucial for its final outcome.

Key words: karate, motivation, managers.